

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998945668868

ILMIY JURNAL

 JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

YOSHLAR INNOVATSION RIVOJLANISHINING IJTIMOYIY TAHLILI**Xo'jayeva Gulshoda Jalilovna**

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar innovatsion faolligi, rivojlanishining ijtimoiy tahlili, va yoshlarga oid vaziyatning dolzarb pedagogik masalalari, oqibatlarini, asoslari haqida fikr va mulohazalar yuritadilar.

Kalit so'zlar: yoshlar, innovatsiya, xulq-atvor, faollik, guruh, inson, intellect.

Ma'lumki, yuksak tafakkurga ega insongina innovatsion g'oyalarni, yangi fikrlarni shakllantirishi va ularning amaliyotdagi ahamiyatini tushunishi mumkin. Milliy va umuminsoniyat taraqqiyotiga daxldor g'oyalar, kashfiyotlar, jahon xalqlarining buyuk asarlari yuksak tafakkurning mahsulidir. Insonni chinakam shaxs bo'lib shakllanishiga undaydigan, uning oldidagi jumboqlarining echimlari haqida mulohazalar, qarashlar va g'oyalarni o'ziga mujassam etadigan falsafa ham tafakkurning mahsuli sanaladi. Demak, innovatsiya bilan tafakkur obrazli qilib aytganda tanganing ikki tomoni, deyish mumkin. Tafakkursiz innovatsiyani tasavvur etib bo'lmaganidek, tafakkurni ham innovatsiyasiz tasavvur etib bo'lmaydi. Bundan kelib chiqadiki, yoshlarda innovatsion tafakkurni rivojlantirish orqaligina ularda ijtimoiy faollikni rivojlantirish mumkin. Bunday tafakkur o'z-o'zidan shakllanmaydi, balki oiladagi muhit, ota va onadagi yangilikka, hayotda sodir bo'ladigan turli hodisa va jarayonlarga qiziqish, echimini izlashga moyillik ijobiy ta'sirini o'tkazadi. SHu bilan birga, innovatsion tafakkur shakllanishi va rivojlanishining yana bir omili yoshlarning badiiy va san'at asarlarini o'qishi, o'rganishi, o'ziga zarur bo'ladigan xulosalarni yarata bilishga intilishdir. Xo'sh, bu yo'nalishdagi asosiy muammolar nimadan iborat? Bir tomondan, innovatsion g'oyalarga, ixtirolarga ehtiyoj oshib borayotgan bugungi kunda yoshlarning badiiy va san'at asarlariga bo'lgan qiziqishlari «so'nib» borayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, ularning o'rnini internet, mobil telefon va shu yo'nalishdagi ommaviy kommunikatsiya texnologiyalari egallayotganligi tashvishga solmoqda. Inson kitobni o'qib, voqea va jarayonlar haqida mulohaza yuritib, yaxshi xulosalar hamda yangi fikrlarga ega bo'la oladi. Ommaviy axborot vositalari insonda voqealar yoki jarayonlarni «mexanik» tarzda etkazadi, ammo mushohada uchun vaqt «qoldirmaydi», uning tezligi kitob o'qishdan oladigan ma'naviy ozuqani bera olmaydi. Baribir, mazkur virtual g'oyalar yoshlar o'rtasida ommalashib bormoqda.

Biz bu jarayonlarning qanday kechayotganligini, yoshlarning «Innovatsiya» tushunchasiga munosabatlari va unda qay darajada ishtirok etaayotganligini aniqlash maqsadida sotsiologik so'rovnoma o'tkazdik.

So'rovnomada jami 1605 nafar respondent ishtirok etdi. Yoshlarga bergan birinchi savolimiz: «Innovatsiya» tushunchasini eshitganmisiz va uni o'z faoliyatingizda qo'lladingizmi?». So'rovda qatnashgan respondentlar «innovatsiya» tushunchasini 157 nafari (9,7%) yangilik, 241 nafari (15,8%) kashfiyot va ularning tatbiqi, 118 nafari (7,4%) esa yangi ihtirolar deb baholashgan hamda 1089 nafari (67,8%) yuqoridagilarning barchasi, deb javob berdilar. Natijalardan ko'rinib turibdiki, bu tushunchaning kundalik hayotimizga kirib kelganiga atigi 6–7 yil bo'lishiga qaramay, mazmun-mohiyatini tushunayotganlar borligi ma'lum bo'ldi. Ammo respondentlarning 991 nafarini (61,7%) oliy va 518 nafarini (23,3%) o'rta maxsus ma'lumotlilar tashkil qilganligini hisobga olsak, bu ko'rsatkichni etarli, deb bo'lmaydi. Albatta, bu tushunchaning mazmun-mohiyati tushunib etilgan. Respondentlar o'z faoliyatida yangilik yaratishga intiladilar. Chunki, ular yaratadigan yangiliklar nafaqat moddiy farovonlikka, hatto intellektual salohiyatning rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir o'tkazishini anglaganlar.

Ulug' ajdodlarimizning komil insonga bergan ta'riflarga e'tibor bersak, ular ta'riflarida ham komillikning muhim mezonlari ichida maorif, ta'lim, bilimni ko'ramiz. Bu haqida tasavvufshunos olim N.Komilov buyuk alloma Aziziddin Nasafiyning komil insonga bergan quyidagi ta'rifini keltirgan: «Bilginki, komil inson deb shariat, tariqat va haqiqatda etuk bo'lgan odamga aytadilar va agar bu iborani tushunmasang, boshqa ibora bilan aytayin: unda quyidagi to'rt narsa kamolga etgan bo'lsin: yaxshi so'z, yaxshi fe'l, yaxshi axloq va maorif» (ta'kid bizniki – S.O.). Bu erda Nasafiy bobomiz sanagan sifatlarning dastlabki uchtasi, ya'ni yaxshi so'z, yaxshi fe'l, yaxshi xulq Zardusht kitobi «Avesto»dan olingan. Aziziddin Nasafiy yaxshi axloq haqidagi Zardusht so'zi yoniga «maorif», ya'ni tasavvufiy poklanish talabini qo'shib qo'ygan». Aytmoqchimizki, ta'lim va ilm olish xalqimizga azaliy qadriyat sifatida ajdodlarimiz tomonidan komillikning muhim mezon sifatida asrlar davomida etkazilgan. Milliy qadriyatimiz darajasiga ko'tarilgan ma'naviyatimiz va intellektual salohiyatimizning mezoniga mamlakatimiz o'z mustaqilligini qo'lga kiritganidan keyin katta e'tibor qaratildi. Mamlakatimizda qabul qilingan «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun, «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi» (1997) va boshqa me'yoriy hujjatlar, yuksak intellektga ega yoshlarni tarbiyalashga qaratilgan. Ularni amalga oshirish borasida sezilarli yutuqlar qo'lga kiritilishiga qaramasdan, ular shiddat bilan o'zgarayotgan ehtiyoj va talablaridan orqada qolayotganligi sir emas.

Birinchidan, ta'lim tizimida o'qitilayotgan fanlarning o'quv dasturlarini har yilda o'zgartirilishi bir yilga emas, balki besh va undan ortiq yillarga mo'ljallangan barqaror mukammal dasturlarning yo'qligi, o'quv bazalarning ko'pchilik o'quv yurtlari va maktablarda nochorligi, oqibatda kadrlar bilim darajasining pasayganligi; ikkinchidan, mamlakatimizda xorijiy tillarni o'zlashtirishga oid yaratilgan imkoniyatlardan samarali foydalanib, o'z mablag'imiz hisobiga ularni o'zlashtirib xorijiy ellarga ketib qolayotgan iste'dodli yoshlarimiz sonining yildan-yil oshib borayotganligi; uchinchidan,

oliy o'quv yurtlariga talabalar qabul qilish borasidagi «islohotlar» sezilarli darajada natijalarni bermayotganligi; to'rtinchidan, ta'lim tizimiga xorij tajribasini joriy qilish, ularni o'zimizning milliy qadriyatlarimiz, jahonda inson ongi va qalbini egallash uchun qaratilgan harakatlarni etakchi mamlakatlar taraqqiyotining strategik vazifasiga aylantirgan sharoitda yoshlarimiz oldida sergaklik va millatparvarlik tuyg'usini uyg'otish zarur. SHuningdek, yoshlarning ijtimoiylashuviga ta'sir o'tkazadigan va milliy, umumxalq va Vatan manfaatlarini shakllantiradigan ijtimoiy fanlarni o'qitishni yildan yil-qisqartirilayotganligi ham intellektual imkoniyatlari yuksak yoshlarni tayyorlashga salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda.

Mamlakatimiz intellektual salohiyatini yuksaltirish, aql-zakovatli, ma'naviyati yuksak kadrlarni tayyorlashda xorijning ilg'or tajribasidan foydalanishimiz – zamonning talabi, uni inkor etib bo'lmaydi. Ammo, gap ularning hammasini emas, dunyoqarash, ong, ma'naviyat va ularda qadriyatlar darajasiga ko'tarilgan ko'pgina «yutuqlar»ni yoshlarimizda intellektual salohiyatiga ko'chib o'tishdan ogoh bo'lishimiz haqida ketmoqda. Bu borada asrlar davomida ajdodlarimizning bizga qoldirgan buyuk meroslariga, jahonda amal qilayotgan falsafiy meros va qadriyatlarga asoslangan holda o'zimizning «model»imizni yaratishni strategik vazifaga aylantirsakkina, intellektual salohiyatimizni rivojlantirish imkonini beradi. Intellektual salohiyatning negizini ta'lim va tarbiya tashkil qilishi isbot talab qilmaydigan haqiqat ekanligi barchaga ma'lum. SHu ma'noda ham bu sohada «islohot»larni amalga oshirish va unga xorij tajribalarini tatbiq qilishda «O'zbekona» tafakkur yuritib, mamlakatimizning intellektual salohiyatini shakllantirishda o'z tajribalarimiz asosida o'zgaralar bilan teng qatnashadigan darajaga etkazish faoliyatimizning bosh yo'nalishiga aylanishi lozim.

Yoshlar innovatsion faolligini oshirishdagi yana bir yo'nalish – jamiyatda mavjud bo'lgan turli ijtimoiy guruhlar va tabaqalar bilan hamkorligining mustahkam bo'lishiga erishishdir. Buyuk alloma Abu Rayhon Beruniyning insonlarning birgalikda, ya'ni o'zaro hamkorlikda hayot kechirishiga sabab bo'ladigan ushbu fikri diqqatga sazovor: «Inson o'z ehtiyojlarini tushunib, o'ziga o'xshash kishilar bilan birga yashash zarurligini anglay boshlaydi. SHuning uchun o'zaro kelishuvchanlik qabilidagi «shartnoma» tuzishga kirishadi. Odamlarning birgalikdagi turmushi insonni haqiqiy qudratga, uning ehtiyojlarini qondirishga olib kelmaydi, buning uchun yana mehnat qilishi ham zarurdir».

Alloma insonning yakka o'zi ehtiyojlarini qondira olmasligini, buning uchun boshqalar bilan hamkorlik qilishning o'zi etarli emasligi, ayni paytda, birgalikda mehnat qilishi zarurligini ta'kidlaydi. Beruniy bobomizning fikrini keltirishimizdan maqsad insonlararo, guruhlar, tabaqalar, sinflararo hamkorlik masalasi har doim dolzarb bo'lib kelayotganligini alohida ta'kidlashdir. Bu, bugun va ertaga ham o'zining dolzarbligini yo'qotmaydigan qadriyat. Ana shu fikrimizdan kelib chiqqan holda, bugun yoshlarda innovatsion faollikni oshirishda ular qaysi sinflar, ijtimoiy guruhlar va

tabaqalar bilan hamkorlikni amalga oshirishlari kutilayotgan samarani berishi mumkin, degan savolga javob izlashga harakat qilamiz.

«Hamkorlik» jamiyat va inson hayotining barcha sohalari, jumladan, iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma'naviy sohalaridagi aloqalarni ifoda ettirish ma'nosida qo'llanib kelayotgan tushunchadir. Deyarli u qo'llanilmaydigan bironta soha yo'q. Ular o'z yo'nalishi, ko'zlangan maqsad va manfaatlar yo'nalishlariga mos turli shakllarda namoyon bo'ladi. YOshlarda innovatsion faollikni oshirishga xizmat qilishga qaratilgan hamkorlik ana shu yo'nalish va shakllardan birini tashkil qiladi.

Yoshlarda ijtimoiy-innovatsion faollikni rivojlantirishning yana bir yo'nalishi – bu ularning mamlakatimizda fan, texnika, texnologiya sohalarida amalga oshirilayotgan tadqiqotlarga keng jalb qilish, bu sohada qo'lga kiritilgan yutuqlarning ishtirokchisiga aylantirish, ayni paytda mavjud muammolar echimini izlashga keng jalb etish, muammoning echimini topa bilish salohiyatini rivojlantirish orqali ularda ishonch ruhiyatini shakllantirishdir. Bunday ruhiyatni shakllantirishda ta'lim tizimi etakchilik qilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komilov N. Komil inson – millat kelajagi. - Toshkent: «O'zbekiston», 2001. – B. 17.
2. Beruniy Abu Rayhon. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. Tanlangan asarlar. T.1. - Toshkent: «Fan», 1968. – B. 74.
3. Ilinskiy I.M. Molodej i molodejnaya politika: filosofiya, istoriya, teoriya. - M., 2001.
4. Iminov Bahodir-Karim. Manfaatlar – siyosat va mafkura. - Toshkent: «Minhoj», 2002.
5. Isoqov B. Ziyolilik mas'uliyati. -Toshkent:«Ma'naviyat», 2008.– B. 8.
6. Karimov B.R. O'zbekistonda intellektual potensialni rivojlantirish masalalari // «G'oyalar va innovatsion taraqqiyot», II ilmiy-nazariy seminar materiallari. - Urganch, 2013. – B. 82.
7. Kovaleva A.I., Lukov V.A. Sotsiologiya molodeji: teoreticheskie voprosy. - M.: 1999.